

*Eva Leeman, Michiel Bähler, Frits Bovenberg, Mieke Dorleijn,
Laura van Goor, Tim Kreuger, Hans Kroon, Niels Mulder*

Praktijkboek resourcegroepen

Herstellen doe je samen

© De Tijdstroom uitgeverij, 2017.

Omslagontwerp: Cees Brake, bno.

Uitgegeven door De Tijdstroom uitgeverij bv, Postbus 775, 3500 AT Utrecht.

Internet: www.tijdstroom.nl.

E-mail: info@tijdstroom.nl.

Aan de totstandkoming van deze uitgave is de uiterste zorg besteed. Voor informatie die nochtans onvolledig of onjuist is opgenomen, aanvaarden auteur(s), redactie en uitgever geen aansprakelijkheid. Voor eventuele verbeteringen van de opgenomen gegevens houden zij zich gaarne aanbevolen.

Waar dit mogelijk was is aan auteursrechtelijke verplichtingen voldaan. Wij verzoeken eenieder die meent aanspraken te kunnen ontlenen aan in dit boek opgenomen teksten en afbeeldingen, zich in verbinding te stellen met de uitgever.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 juncto het Besluit van 20 juni 1974, Stbl. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stbl. 471, en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht, Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp.

Voor het overnemen van gedeelten uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

ISBN 978 90 5898 045 8

NUR 875

Inhoud

Voorwoord – 9

Inleiding en leeswijzer – 11

Deel I

Aanleiding, inleiding en achtergrond

Hoofdstuk 1

Het ontstaan van resourcegroepen in Nederland – 15

Hoofdstuk 2

Onderzoek naar resourcegroepen – 25

Hoofdstuk 3

Psychiatrische kwetsbaarheid, het sociaal domein en resourcegroepen – 35

Hoofdstuk 4

Definitie resourcegroepen – 43

Hoofdstuk 5

Onderliggend begrippen- en waardenkader – 59

Deel II

Het resourcegroepenmodel

Hoofdstuk 6

Het resourcegroepenmodel – 75

Hoofdstuk 7

Vorbereidingsfase – 77

Hoofdstuk 8

Verdiepingsfase – 97

Hoofdstuk 9

Planningsfase – 105

Hoofdstuk 10
Startfase – 109

Hoofdstuk 11
Vervolgbijeenkomsten – 119

Hoofdstuk 12
Heroriëntatiefase – 133

Deel III
Trainingen, implementatie en casuïstiek

Hoofdstuk 13
Vaardigheidstrainingen – 141

Hoofdstuk 14
Implementatie en scholing – 179

Hoofdstuk 15
Resourcegroepen in de praktijk – 189

Literatuur – 205

Overzicht websites – 217

Lijst van gebruikte afkortingen – 219

Verklarende woordenlijst – 221

Over de auteurs – 237

Bijlagen

- 1 Nederlandse Empowerment vragenlijst (NEL) – 241
- 2 Manchester Short Assessment of quality of life (MANSA) – 245
- 3 Vragenlijst Zelfregie – 246
- 4 Krachtenplan – 248
- 5 Een Gewone Dag – 251
- 6 Analyse Sociaal functioneren – 252
- 7 Vaststelling functionele remissie – 253
- 8 Dutch Mental Health Continuum-Short Form (MHC-SF) – 256
- 9 Screener Middelengebruik – 258
- 10 Informatiefolders – 262
- 11 Vragenlijst Verdiepingsgesprekken familie – 267
- 12 Vragenlijst Verdiepingsgesprekken naastbetrokkenen – 269
- 13 Vragenlijst Verdiepingsgesprekken professionals – 271
- 14 Caregiver Strain (CSI) – 273
- 15 Ervaren Druk door Informele Zorg (EDIZ en EDIZ-plus) – 275
- 16 Vragenlijst bij de Roos van Leary – 280

Voorwoord

Iedereen leeft in verbanden, breed of smal, en komt op die manier in contact met anderen. Met familie, met mensen op het werk, op school, onderweg, of op sociale media. Op afstand of heel rechtstreeks en dichtbij. Soms wordt de draaglast te groot en wordt het ook voor de omgeving teveel om te kunnen steunen, verder te helpen of moed in te spreken. Als de gewone verbanden tekortschieten, wordt er naar mensen omgekeken door de zorgverlener. Dan werkt de hulpverlener voor de cliënt. En de mensen om de cliënt heen blijven, voor zover dat lukt, ook met hen optrekken.

Dit boek beschrijft de resourcegroepen-methode. De cliënt voert in dit model zelf de regie over zijn herstel, samen met de mensen die hij daarbij nodig heeft. De aanpak is helder: zorg voor een resourcegroep die voor en met de cliënt werkt. In dit boek lees je wat een resourcegroep is, hoe zo'n resourcegroep wordt samengesteld en hoe cliënt en zorgverlener daar dan samen voordeel uit kunnen halen. En hoe zo'n resourcegroep duurzame steun kan bieden.

Dit boek is een handreiking voor de cliënt, voor de professional, en voor de mensen om hen heen die bij willen dragen aan herstel, of nieuwsgierig zijn geraakt naar dit model. Het laat zien hoe je samen de crisis van de cliënt te lijf gaat, hoe je elkaar daarin kunt bijstaan en hoe je daarbij kunt bieden wat de cliënt nodig heeft. Om verder te komen, samen met de mensen die belangrijk zijn voor de cliënt.

In Nederland hebben zich de afgelopen jaren veel prachtige projecten ontpopt tot serieuze modellen die bijdragen aan betere zorg voor mensen met psychiatrische klachten, werken in de triade en met een duidelijke focus op herstel. Modellen zoals HIC, F-ACT, IHT en ART zijn inmiddels een algemeen gedachtegoed in ons zorgstelsel.

Medio 2014 wekt het Zweedse model RACT de interesse van enkele ggz-innovatiedenkende uit Nederland. Een veelbelovend model als het gaat over 'de cliënt echt het roer in handen geven' en met de zogenoemde 'genomineerden' (naasten) daadwerkelijk stappen zetten in het eigen herstelproces. Met de krachtige zorgmodellen die de Nederlandse ggz reeds kent, zou het echter niet logisch zijn om nu alles rigoureuus om te gooien en het Zweedse RACT in te voeren. De auteurs van dit boek zijn vooral op zoek gegaan naar een creatie van het beste van twee werelden. Ze hebben het element Resource Groups uit het RACT-model gehaald, met als doelstelling een toevoeging te creëren door de hele ggz-keten heen.

Juist in het huidige tijds kader is het actief betrekken van familie/naasten/belangrijke anderen en meer focus leggen op mogelijkheden in plaats van onmogelijkheden van cliënten onomkeerbaar.

Een begrip als 'de cliënt in regie' is een fundament van waaruit we werken in de ggz. Maar in hoeverre laat ons systeem eigen regie voldoende toe? Daarnaast is het betrekken van familie/naasten en belangrijke anderen ook in de hoofden van de meeste professionals algemeen geaccepteerd. Maar hoe actief pakt men dit werkelijk op in het dagelijkse werk? Familie/naastenbetrokkenheid is een algemeen gedachtegoed geworden in de meeste psychose- en EPA-richtlijnen. Toch laten ervaringen die de afgelopen jaren zijn opgedaan met onder andere F-ACT zien dat familie-interventie het laagst scorende item is op de monitor (CCAF).

Samen weet je meer dan één en dat is ook bij dit boek het geval. Het is tot stand gekomen door een prachtig samenspel tussen ervaringsdeskundigen, familie-ervaringsdeskundigen, professionals en onderzoekers uit de psychiatrie.

In tijden van transitie is dit boek een indicatie van de paradigmaverandering die zich op dit moment in de psychiatrie voltrekt. Niet meer de blik van alleen de professional is leidend, maar de cliënt als regisseur met zijn resources is dat ook. Daarnaast geeft dit boek een aanzet om het werken met resourcegroepen te zien als de continue factor in de zorg en ondersteuningsketen. Een ontwikkeling die niet alleen gekoppeld is aan een model op zich, maar toegepast kan worden in het proces van de sociale wijkteams, F-ACT, IHT, HIC, ART en alle andere niet genoemde zorg en ondersteuningsvormen. Dit boek bemoedigt zowel de professional, de cliënt, de directe naasten alsook anderen die iets willen betekenen. Het is een boek van hoop, perspectief en kansen. Velen droegen bij aan de totstandkoming. Het is een prachtig boek geworden dat van enorme meerwaarde gaat zijn bij de samenwerking in de triade.

Van deze ontwikkeling zullen we met recht snel meer horen!

Bram Berkvens

Ervaringsdeskundige

Manager Inhoud centrum ART & FAMEUS/GGZ Breburg

Bestuurslid Stichting RACT Nederland

Inleiding

In het Praktijkboek resourcegroepen wordt het resourcegroepenmodel beschreven. De methodiek wordt uitgelegd, zodat deze in de dagelijkse praktijk van het behandelen, begeleiden en ondersteunen van mensen met een ernstige psychische aandoening toegepast kan worden. Het betreft hier een methodiek die nieuw is in Nederland en die nog volop in ontwikkeling is. Dit boek is dan ook een eerste aanzet tot het vastleggen van de methodiek. Aan de hand van ervaringen die nu en in de komende jaren worden opgedaan in de praktijk, zal de methodiek steeds verder worden ontwikkeld, aangescherpt en verbeterd. Ook een reeds gestart groot landelijk onderzoek in verschillende ggz-instellingen zal bijdragen aan de doorontwikkeling van de methodiek en het verzamelen van verdere evidentie voor het resourcegroepenmodel.

Aan dit boek hebben ervaringsdeskundigen, familie-ervaringsdeskundigen, professionals uit de ggz en vele anderen hun bijdrage geleverd. De laatste twee jaar is er in vele ggz-instellingen een start gemaakt met het werken volgens de resourcegroepenmethodiek in de dagelijkse praktijk van het behandelen van cliënten met een ernstige psychische aandoening. De ervaringen die hierbij zijn opgedaan, zijn onmisbaar geweest om te komen tot dit boek. Op de flappen van het omslag van dit boek is een overzicht te vinden van de personen die een belangrijke rol in de ontwikkeling van het resourcegroepenmodel en de totstandkoming van dit boek hebben gespeeld. Dit overzicht behelst slechts een fractie van alle mensen die een bijdrage hebben geleverd en is dan ook op geen enkele manier volledig.

Leeswijzer

Het Praktijkboek resourcegroepen is een combinatie van een handboek en een werkboek, waarbij enerzijds de historie, achtergronden en wetenschappelijke evidentie wordt beschreven en anderzijds een praktische beschrijving van de methodiek. Het boek is opgebouwd uit drie delen. In het eerste deel wordt de aanleiding tot het werken met resourcegroepen beschreven en een korte inleiding op het model gegeven. In het tweede deel volgt een beschrijving van de methodiek van de resourcegroepen. In het laatste deel staat informatie over training in het resourcegroepenmodel en implementatie van de methodiek en wordt casuïstiek beschreven.

Voor de leesbaarheid is ervoor gekozen om in de tekst te verwijzen naar de cliënt en de behandelaar in de mannelijke vorm. Waar hij en zijn staat, mag ook zij en haar gelezen worden. Voor cliënt mag ook patiënt gelezen worden.

De Nederlandse Zorgautoriteit heeft de definitieve versie van de regelingen voor 2017 voor de gespecialiseerde ggz, de generalistische basis-ggz en de forensische zorg gepubliceerd. Een van de grotere wijzigingen in de regels voor registratie en declaratie van ggz-zorg in 2017 is de introductie van de regiebehandelaar. Deze volgt de huidige hoofdbehandelaar op. Diens verantwoordelijkheden zijn ten opzichte van de hoofdbehandelaar weinig veranderd, maar bij de regiebehandelaar is wel veel meer aandacht voor de regierol bij een multidisciplinaire aanpak. In dit boek wordt de term hoofdbehandelaar gebruikt, maar hier kan dus ook regiebehandelaar worden gelezen. Voor meer informatie verwijzen wij u naar de website van de Nederlandse Zorgautoriteit: www.nza.nl.

Achterin dit boek is een verklarende woordenlijst opgenomen. Hierin worden enkele termen die in dit boek worden gebruikt kort toegelicht. In de tekst zijn sommige termen geel onderstreept; dit zijn de termen die zijn opgenomen in de verklarende woordenlijst, op alfabetische volgorde.